

W ramach formacji liturgicznej wiernych wiele wysiłku wkładano w kształtowanie służby liturgicznej. Pełnione przez świeckich funkcje liturgiczne są sposobem czynnego uczestnictwa w liturgii. One stanowią także stymulator do aktywności pozostałych uczestników świętych czynności.

Sprawy liturgiczne były przedmiotem troski komisji diecezjalnych: liturgicznej oraz ds. muzyki kościelnej i sztuki sakralnej. Liturgia potrzebuje funkcjonalnych kościołów, pięknych szat liturgicznych i szlachetnych naczyń liturgicznych. Wykorzystuje także muzykę i śpiew, które są integralnym elementem czynności liturgicznych.

Autor miał świadomość, że życie liturgiczne wiernych jest zasilane treściami nabożeństw. One bowiem przygotowują do liturgii oraz utrwalają jej doświadczenia w uczestnikach liturgicznych celebracji.

Publikacja jest dobrze udokumentowana źródłami. Jej język jest teologiczny, ale zrozumiały. Jest poprawna merytorycznie i metodologicznie. Jej wydanie będzie pomocą dla duchownych, aby zawsze troszczyli się o celebrowanie misterium Jezusa Chrystusa w dyscyplinie wiary. Dla świeckich może stanowić zachętę do pogłębiania świadomości liturgicznej, także do chętnego wykonywania funkcji liturgicznych, które nie wymagają święceń. To ma prowadzić do pełnego uczestnictwa we mszy św., zwłaszcza niedzielnej. Pełny udział dokonuje się przez przyjęcie Komunii św. Jest to najpełniejsza, na ziemi, wspólnota ze zmartwychwstałym Chrystusem. On bowiem jest osobowo obecny pod postacią konsekrowanego chleba i wina. Jest obecny cały pod każdą cząstką tych postaci.

Publikacja stanowi ważny wkład na rzecz upowszechniania duchowego dziedzictwa Kościoła katowickiego. To dziedzictwo przez ostatnie stulecie kształtowała dynamika życia liturgicznego. Jest ono bogactwem i stymulatorem, które kształtują współczesne duchowe oblicze Górnego Śląska, owej „Małej Ojczyzny”, której błogosławioną cząstką jest archidiecezja katowicka.

Ks. Kazimierz Matwiejuk

<https://orcid.org/0009-0001-4745-7265>

„Studia Pastoralne” 2026, nr 22, s. 239–243

ISSN 2956-624X

Dziedzictwo przekazane. Kolekcje darów w zbiorach Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, red. A. Muc, Wydawnictwo WueM, Katowice 2025, ss. 205, ISBN 978-83-975397-1-6.

Dary odgrywają istotną rolę w procesie gromadzenia zbiorów przez każdą bibliotekę. We *Wstępie* książki *Dziedzictwo przekazane. Kolekcje darów w zbiorach Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, napisanej pod redakcją Agaty Muc, a stanowiącej przedmiot niniejszego omówienia, autorka

podkreśla, że „darowizny (...) nie tylko uzupełniają księgozbiory, lecz także stanowią nośnik wartości historycznych, religijnych, kulturowych i naukowych (...) – są świadectwem indywidualnych pasji, kierunków badań oraz relacji darczyńców z biblioteką”¹. Nie inaczej jest w przypadku Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego, gdzie – jeśli uwzględni się historię księgozbioru – dary stanowią fundament obecnego zasobu, będąc tym samym, obok zakupu i wymiany, najliczniejszym źródłem wpływu.

Tematem rozważań 14 artykułów zawartych w książce są dary, czyli szeroko rozumiane publikacje i dokumenty przekazane na przestrzeni minionych 100. lat do bibliotecznych zbiorów przez przedstawicieli duchowieństwa. Jest ona antologią tekstów opublikowanych w latach 2004–2018, pierwotnie w formie artykułów na łamach periodyków takich jak: „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, „Bibliotheca Nostra. Śląski Kwartalnik Naukowy”, „Fides – Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne”, a także rozdziałów w książkach. Należy zaznaczyć, iż specjalnie na potrzeby niniejszej publikacji powstał artykuł analizujący dar Kościoła i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie (M. Lasota i in.), wpisujący się w ciągłość nieprzerwanie prowadzonych przez instytucję badań bibliologicznych nad proveniencją posiadanych kolekcji.

Dziedzictwo przekazane... zestawia zatem rozproszone dotąd opracowania prezentujące najbardziej wartościowe darowizny przekazane bibliotece i poszerza je o wspólny kontekst. Autorami tekstów są byli lub obecni pracownicy Biblioteki Teologicznej: Agata Muc, Bogumiła Warząchowska, Ewa Olszowy, Barbara Kołodziej, Gabriela Łącka, Michał Lasota i Mateusz Sklorz, a także dziekan Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Śląskiego w latach 2000–2008, ks. prof. Wincenty Myszor, oraz dr Weronika Pawłowicz związana naukowo z książnicą.

Pozycja opatrzona jest stosownym aparatem naukowym, zawiera indeks osobowy oraz streszczenia w języku angielskim. Jest częścią serii *Źródła do dziejów Kościoła katolickiego na Górnym Śląsku*, wydawanej przez Fundację Centrum Badań nad Historią Kościoła im. Wincentego Myszora, stanowi jej 38. tom.

Książkę inicjuje artykuł B. Warząchowskiej: *Dary w Bibliotece Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego*, stanowiący ogólne wprowadzenie do problematyki tworzenia kolekcji bibliotecznej (z owych darów) w tej konkretnej instytucji. Autorka uwypukla konieczność profesjonalnego podejścia bibliotekarzy do zarządzania darami, uwydatniając zwłaszcza proces selekcji, mający na celu uniknięcie gromadzenia materiałów bezużytecznych lub niezgodnych z profilem biblioteki.

Kolejny artykuł, autorstwa E. Olszowy, to przyczynek do badań nad zawartością przedwojennego księgozbioru biblioteki. Autorka, bazując na pierwszym seminaryjnym inwentarzu, omawia poszczególne dary autorskie, jakie otrzymała Biblioteka Śląskiego Seminarium Duchownego w latach 1928–1939, gdy instytucja ta mieściła się jeszcze w Krakowie. Łącznie było to 50. egzemplarzy przekazanych przez przedstawicieli archidiecezji krakowskiej.

¹ A. Muc, *Wstęp*, w: *Dziedzictwo przekazane. Kolekcje darów w zbiorach Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach*, red. A. Muc, Katowice 2025, s. 11.

Do okresu międzywojennego nawiązuje również artykuł W. Pawłowicz, w którym autorka syntetycznie omawia życiorys bł. ks. Emila Szramka oraz zgromadzoną przez niego kolekcję książek (zachowanych około 360. egzemplarzy), w większości poświęconych problematyce śląskiej. Artykuł został ponadto wzbogacony o wykaz wybranych prac z księgozbioru ks. E. Szramka, przechowywanych w katowickich księżnicach – Bibliotece Teologicznej i Bibliotece Śląskiej – do których trafiły zgodnie z zapisem testamentowym.

Szczególne znaczenie dla omawianej publikacji ma artykuł *Kolekcja rzymska – dar Kościoła i Hospicjum św. Stanisława w Rzymie dla Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach* obecnych pracowników biblioteki: M. Lasoty, G. Łackiej i M. Sklorza, stanowiący istotną nowość na tle pozostałych tekstów tomu. Autorzy, bazując na szczegółowych oględzinach księgozbioru i analizie dostępnych materiałów źródłowych, podejmują próbę rekonstrukcji losów kolekcji wywodzącej się z księgozbioru ks. Stanisława Janasika, przekazanej do biblioteki w 2001 r. za pośrednictwem rzymskiego hospicjum. Co istotne, przeprowadzone badania bibliologiczne i proveniencyjne wykazały, że pierwotny księgozbiór ks. S. Janasika został pośmiertnie wzbogacony o publikacje należące do innych właścicieli; ostatecznie postanowiono podzielić kolekcję na siedem części, uwzględnivszy zachowane znaki własnościowe występujące na dokumentach.

Szósty artykuł z tomu *Dziedzictwa przekazane...*, autorstwa E. Olszowy, poświęcony jest zbiorom abp. Józefa Gawliny, które – pomimo rozproszenia – częściowo zdeponowano w Bibliotece Towarzystwa Chrystusowego dla Polonii Zagranicznej w Poznaniu oraz w katowickiej Bibliotece Teologicznej. Autorka przybliża sylwetkę duchownego jako bibliofila, a następnie charakteryzuje jego kolekcję, uwzględnivjąc występujące w niej proveniencje i dedykacje. W zakończeniu artykułu badaczka podkreśla, że ze względu na fragmentaryczny charakter dokumentów znajdujących się w zasobie biblioteki opracowanie to ma charakter wstępny i wskazuje na potrzebę dalszych badań.

Dwa kolejne opracowania, autorstwa ks. W. Myszora, poświęcone są księżom przebywającym w Niemczech: Martinowi Gritzowi, śląskiemu duszpasterzowi wojskowemu oraz Paulowi Bormannowi, profesorowi homiletyki w Paderborn. Ich biblioteki trafiły pośmiertnie do Katowic w latach 2002–2003. Autor w syntetycznej i jednocześnie merytorycznej formie prezentuje biografie obu darczyńców i opisuje zgromadzoną przez nich literaturę teologiczną, częściowo włączoną do zbiorów Biblioteki Teologicznej.

Jednym z najcenniejszych księgozbiorów Biblioteki jest kolekcja abp. Szczepana Wesołego, której poświęcono dwa kolejne artykuły w omawianej pracy zbiorowej. Barbara Kołodziej charakteryzuje kształtowaną przez lata kolekcję, ujmując ją przez pryzmat biografii oraz profilu emigracyjnej działalności duszpasterskiej polskiego hierarchy. W kolejnym artykule E. Olszowy dokonuje szczegółowego przeglądu i analizy dedykacji piśmienniczych autorstwa wybitnych przedstawicieli Polonii zagranicznej (łącznie omówiono 421 wpisów, co stanowi około 8% całej kolekcji biskupiej).

Kolejne opracowanie B. Kołodziej poświęcone jest wstępnej analizie spuścizny naukowej ks. prof. Remigiusza Sobańskiego, przekazanej bibliotece w 2011 r. po śmierci profesora. Autorka, wzorem wcześniejszych tekstów, przybliża życiorys właściciela kolekcji, a następnie charakteryzuje zgromadzone zbiory. Zainteresowania badawcze ks. R. Sobańskiego koncentrowały się wokół teorii i teologii prawa kanonicznego, co bezpośrednio odzwierciedla się w profilu jego księgozbioru. Wśród przekazanych materiałów znajdują się nie tylko wartościowe książki i czasopisma, lecz także orzeczenia sądowe opatrzone glosami i komentarzami autora.

Redaktorka tomu, A. Muc, poświęca następny artykuł sylwetce ks. W. Myszo-ra, wybitnego śląskiego teologa i patrologa. Dzięki zgromadzonej przez naukowca literaturze specjalistycznej z zakresu wczesnego chrześcijaństwa i patrologii, ze szczególnym uwzględnieniem publikacji w języku koptyjskim, powołano w 2017 r. w Bibliotece Teologicznej Pracownię Patrystyczną. Artykuł skupia się na omówieniu poszczególnych sekcji tematycznych materiałów składających się na przekazaną instytucji kolekcję.

Publikację wieńczą trzy artykuły B. Warząchowskiej, stanowiące tematyczną kontynuację wcześniejszych prac, a poświęcone rysom biograficznym i donacjom wybitnych duchownych związanych naukowo z górnośląskim ośrodkiem akademickim. Pierwszy z nich dotyczy bp. Stefana Cichego, który po objęciu ordynariatu diecezji legnickiej przekazał bibliotece znaczną część swego domowego księgozbioru. Zbiór ten obejmuje przede wszystkim publikacje związane z działalnością liturgiczno-duszpasterską hierarchy, w tym liczne pozycje zagraniczne wydane w językach włoskim, niemieckim i angielskim. W dalszej kolejności autorka omawia literaturę kresową obecną w kolekcji ks. prof. Józefa Krętosza, przekazanej katowickiej Bibliotece Teologicznej w 2014 r. Analizie poddano wyodrębniony tematycznie fragment księgozbioru, liczący około 1 000 woluminów dotyczących problematyki Kościoła na Wschodzie. Ostatnim ofiarodawcą przywołanym w tomie jest abp Damian Zimoń, który – wykazując szczególną życzliwość wobec biblioteki – regularnie zabiegał o rozbudowę jej inwentarza. Przekazany przez hierarchę zbiór obejmuje liczne publikacje z zakresu historii Kościoła i Śląska, naukowe serie wydawnicze, księgi jubileuszowe oraz opracowania poświęcone sztuce sakralnej.

Podsumowując, publikacja *Dziedzictwo przekazane...* stanowi spójne i wartościowe opracowanie dokumentujące znaczenie darów w kształtowaniu zasobu Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego. Zgromadzone artykuły nie tylko porządkują wiedzę o poszczególnych kolekcjach i ich ofiarodawcach, lecz także ukazują dary jako istotne źródło badań bibliologicznych, proveniencyjnych i historyczno-teologicznych. Publikacja wpisuje się tym samym w nurt badań nad dziejami kościelnych księgozbiorów oraz stanowi zarazem ważny przyczynek do historii środowiska naukowego i duchowieństwa Górnego Śląska. Dzięki połączeniu perspektywy instytucjonalnej z analizą indywidualnych spuścizn pozycja może służyć zarówno badaczom zajmującym się historią książki i bibliotek, jak i wszystkim zainteresowanym kulturowym i naukowym dziedzictwem Kościoła na Śląsku.

Aneta Górska